

TIENDE HOOFDSTUK.

De dagen gingen voorbij en de tijd van het oogsten brak aan. Weelderig golfde het koren op de pas ontgonnen landen. Bij brandende zon sneden de broeders de zware halmen en spoedig stond het graan in schoven gebonden. Successievelijk verdween het van den akker en werd het in huis ondergebracht, waar het gedroogd werd en gezuiverd. Eindelijk was alles binnen. Het grootste deel van den oogst werd naar Viertola gereden, doch een twintig ton behielden de broeders voor eigen gebruik. Ze hadden nu ongeveer de helft van hun schuld afgelost, en de heer van Viertola beloofde hun de rest kwijt te schelden, wanneer ze hem voor een jaar hun akker wilden afstaan om er haver op te verbouwen en hem voorts verlof gaven hout te kappen uit de Jukola-bosschen voor een graanschuur, terwijl ze hem verder de veertig ossehuiden terug moesten geven. Graag aanvaardden de broeders deze voorwaarden. Zoo was er voor hen een einde gekomen aan deze droevige geschiedenis, terwijl ze bovendien meer graan in hun eigen schuur hadden liggen dan ze voor den komenden winter noodig hadden. Dit bracht gewichtige gevolgen met zich mee. Het prachtige koren deed Juhani op de gedachte komen, brandewijn te gaan stoken, waarmee Timo het alras eens was. In het eerst verzetten de anderen zich tegen dit plan, maar Juhani en Timo wisten hun wil door te drijven. De eerste meende dat brandewijn zoowel tot vreugde als tot nut is, wanneer men er met mate gebruik van maakt; vooral voor eenzame stakkers, die gedoemd zijn in de wildernis te leven. Dus gingen ze aan den arbeid. Bij den wolvenkuil bouwden ze een kleine hut; daar plaatsten ze de oude brouwpan van Jukola, welke de leerlooier hun met alle genoegen afstond daar hij zelf toch niet over de noodige middelen beschikte voor het stoken van brandewijn. Hoog kronkelde de rook op uit het dal en zeer aanzienlijk was de hoeveelheid brandewijn, die de broeders uit het koren wisten te stoken.

Nu brak er een vroolijke tijd voor de mannen aan. Van den ochtend tot den avond deden ze zich te goed aan het geestrijke vocht, de uren en dagen vlogen om. Reeds na een dag of twee, drie, hoorden ze een bruisende muziek als van ver verwijderd bazuingeschal, de wereld leek hun steeds beter en schooner. In een enkel hemd gekleed brachten ze den tijd door in het woonvertrek, waaruit telkens weer hevig rumoer klonk en luid gebral, afgewisseld door het gestommel van worstel- en vechtpartijen. Telkens vloog de zware voordeur krakend open, een man rende overhaast naar buiten, op den voet gevolgd door een ander. Ze holden om het huis heen, de bruine beenen kwamen lang en harig onder het wapperende hemd uit. In wilde jacht draafden ze elkaar achterna, tot de rest van de broeders naar buiten kwam en vrede stichtte tusschen de ruziezoekers. Gezamenlijk keerden ze dan naar huis terug, waar een borrel gedronken werd om de verzoening te vieren; luid klonk het blijde gezang, om niet lang daarna over te gaan in hernieuwd gescheld en getier.

Alleen Lauri onthield zich van dit liederlijke leven. Te goed herinnerde hij zich zijn wilden roes op den Hiidenkivi, waarna hij het vaste besluit gevat had, nimmer meer een druppel sterken drank te drinken. Zwijgend liep hij door het bosch, keek naar de wonderlijk vergroeide boomen en zocht naar dingen, die ze konden gebruiken. Geregeld controleerde hij de vallen en menig haasje bracht hij thuis. Eenmaal zag hij van een afstand een roodbruin dier in een val. Blij riep hij: „Goddank, nou heb ik eindelijk een vos gevangen.” Doch kort daarna klonken verbitterde uitroepen: „Die vervloekte kat van Viertola ook.” Woedend rukte hij de kat uit de val en smeed ze een eind weg, zette de val weer op en liep verder om de andere vallen en strikken na te gaan. Zoo bracht hij zijn dagen in het bosch door, terwijl de anderen met tranende oogen zich binnenshuis te buiten gingen aan den zelf gestookten brandewijn.

St. Michiel naderde. De broeders kwamen op de gedachte dien dag extra feestelijk te vieren; ze laadden hun wagen vol met zakken rogge en tien kan brandewijn, die ze wilden inruilen tegen room, flesschen bier, aal, haring, en tarwebrood. Ze hadden het druk en verdrongen elkaar rondom

den wagen op den frisschen Septemberochtend. Allen, behalve Lauri, hadden al een stevigen borrel achter de kiezen, het werk ging vlug van de hand en het duurde niet lang of Simeon en Eero waren op weg naar Tavastehus. De oude Valko trok den wagen.

Op de Impivaara-vlakte werd het vroolijke leven voortgezet, de brandewijn vloeyde in stroomen, dag aan dag. Ten slotte was er een week verlopen zonder dat ze iets van de reizigers vernomen hadden; de broeders wisten niet, wat ze er van denken moesten. Terwijl ze zich van alles in het hoofd haalden, brak de tiende dag na het vertrek van Simeon en Eero aan, maar de mannen waren en bleven weg.

Al hooger steeg de zon aan den hemel; Lauri zat zwijgend in een hoek en sneed de kolf van een buks. Sterke termen gebruikten de broeders om hun eigen en elkaars krachten te roemen: „Een man als een steenblok! De teenen in de lucht als die vent je een tik geeft! Herinner jullie je nog, jongens, toen Kolistime-Antti van dezen hier een opstopper kreeg? Hemel en aarde verwisselden van plaats toen hij tegen den grond sloeg.” Ze schepten tegen elkaar op, dat het een aard had, en onderdehand dronken ze naar hartelust. — Plotseling ontstond er een hevige ruzie tusschen Juhani en Timo. De oudste voelde zich diep beleedigd, toen de jongere broer niet wilde toegeven, doch hem op alle manieren tegensprak, er bijbelspreuken en gelijkenissen bij sleepte, die er niets mee te maken hadden. Ineens werd Juhani razend, zijn oogen schoten vuur en als een getergde beer vloog hij op zijn broer toe. Timo nam de vlucht. Met slechts een hemd aan, zette hij het op een loopen. Juhani achter hem aan, in hetzelfde tenue. Al heel gauw bleef Juhani staan, maar Timo, die meende dat hij hem nog achterna zat, liep wat hij loopen kon. Nu dacht hij dat de ander hem in z'n nek zou grijpen. Reeds opende hij den mond voor een schorren kreet, toen hij haastig achterom keek. Wijd sperde hij de oogen open toen hij Juhani heel in de verte, vlak bij hun huis, ontwaarde. Daar stond hij en krabde zich achter het oor, terwijl hij strak naar twee armzalige manspersonen tuurde, die met een nog armzaliger paard over het moeras naderden. De anderen stoven naar

buiten om vrede te stichten, de koppen rood van de hitte, maar ook hun aandacht was al spoedig geheel op Simeon en Eero gericht. Eindelijk kwam het tweetal thuis van hun reis, en dat in den meest droevigen toestand.

Valko, die nu heelemaal vel over been was, schootongelofelijk langzaam op. Z'n hoofd hing tusschen z'n voorpooten, z'n onderlip sleepte bijna over den grond. Doch ook het tweetal op den wagen verkeerde in treurigen staat. Met besmeurde gezichten, de kleeren aan flarden, leken ze een paar kraaien in den regen. Simeons pet was gestolen en Eero's sokken en schoenen. Ze hadden nog maar zes kopeken op zak, die vergeten in Eero's vestzak zaten, samen met een halven Russischen peperkoek. Waar en hoe hadden ze de opbrengst van de lading verdaan? In Tavastehus hadden ze het geld weggesmeten aan brandewijn en broodbollen, — met leege handen en een stevig stuk in hun kraag keerden ze naar huis terug. Zwijgend en verontwaardigd zagen de broeders hen aan, en de misdadigers lazen hun vreeselijk vonnis in de woedende blikken der anderen. Het leek Simeon het verstandigst te vluchten nu het nog tijd was; hij sprong van den wagen, liet zijn broer en het paard aan hun lot over en verdween in het bosch. Eero dacht er over, hetzelfde te doen, maar hij hoopte zich tegenover zijn broeders van alle schuld vrij te kunnen pleiten door te doen of hij van niets wist en het niet kon helpen. Dus bleef hij ten slotte zitten en reed met een droevig, zorgelijk gezicht het erf op. Zonder een woord steeg hij af en spande Valko uit. Nu begonnen de anderen hem te ondervragen hoe de reis verlopen was en wat ze met het geld hadden gedaan. Eero biechtte alles op. Hij legde er den nadruk op, dat Simeon voor het geld verantwoordelijk was, dat hij als oudste de leiding had, zoodat hem, Eero, niet anders overbleef dan te gehoorzamen. Bij Simeon vergeleken was hij trouwens niet meer dan een kind. Hij verdedigde zich zoo goed mogelijk, maar de anderen begrepen wel, dat ook hij niet vrij van schuld was, dat zagen ze wel aan zijn verzopen gezicht. Dus maakten ze korte metten met hem en besloten hem zonder pardon te straffen. Tuomas pakte hem in z'n kraag, nam hem vierkant op en legde hem languit op den grond, terwijl Juhani een knuppel

greep en hem een stevig pak slaag toediende. Hij sloeg hard, de jongen schreeuwde moord en brand. Toen hij klaar was, wierp Juhani den knuppel weg en zei: „God geve, dat ik je voor den laatsten keer gekastijd heb en moge dit je een nieuw hart geven. Doch ik vrees dat mijn hoop vergeefs is; een goed kind tuchtigt zichzelf, maar een slecht kind wordt zelfs door een dracht slagen niet beter.” Zoo sprak hij; woedend ging hij het huis binnen en zocht zijn brits op. Op de kachel zag hij de poes zitten, die slaperig met de oogen knipperde. Hij nam een stuk brood, kauwde dit zacht en gaf het de oude Matti, die spinnend met gesloten oogen het lekkere hapje genoot. Daarop wierp hij zich, nog steeds met denzelfden boozen, ontevreden trek op het gezicht, op de slaapbank, wreef zich den buik en trok de warme vacht over zich heen.

Vanuit zijn schuilplaats in het bosch zag Simeon ontdaan naar de straoefening. Hij wist maar al te goed, dat hij zelf er nóg meer van langs gekregen zou hebben wanneer hij zijn verbitterden broeders in handen gevallen was. Daarom prees hij zich gelukkig en trok zich nog verder terug tusschen de laagvertakte dennen; met een hart, somber als de herfstnevelen om hem heen, zocht hij de verre, veilige vlakten op. Langen tijd liep hij over het mos langs den rand van het moeras, om ten slotte een steenige vlakte, met boschbessen begroeid, over te steken. Waarheen moest hij gaan? Waarheen zou hij vluchten, nu het leven hem donker en vreugdeloos toescheen, terwijl een hevige angst voor den dood hem beving!

Op het erf voor het huis verzorgden de broeders Valko; ze gaven hem voer en wreven en borstelden het doodelijk vermoeide dier. Met opeengeklemd lippen zat Eero op den drempel, op zijn brits lag Juhani onder de vacht.

Toen Valko gewasschen was en ze hem hadden losgelaten om te grazen, betraden de broeders zwijgend, met verbeterde gezichten, hun woning. Ze bedachten, hoe ze zich met de feestdagen hadden willen tracteeren, en hoe dit alles nu door de schuld van Simeon en Eero op niets was uitgelopen. Achter hen aan kwam Eero, die nijdig om zich heen keek. Juhani lichtte het hoofd op en viel uit: „Wat heb jij kwaad te kijken? Ellendige kever die je bent! Heb je mis-

schien niet je verdiende loon gekregen? Wat duivel nog an toe, je mag blij zijn dat je nog op je beenen kunt staan! Wees dankbaar dat je er zoo genadig afgekomen bent. Maar Simeon zullen we nog heel anders tracteeren, die mag z'n rug wel met berendrek insmeren voor hij zich in onze buurt waagt. Brandewijn verkoopen en het daarna tien keer zoo duur terugkooopen, nadat de kroegbaas het met zijn smeerlapperij verdund heeft! Het graan verpatsen voor cichoreiwater, en alles met je tweeën verzuipen! Wie zou dat van Simeon gedacht hebben, — van Simeon, die van vroeg tot laat Onzen Lieven Heer in den mond neemt! Maar tja, we hoeven er ons eigenlijk niet over te verwonderen, godvruchtige menschen drinken dikwijls meer dan goed voor ze is en bij voorkeur in het geniep. Dat heb ik al eerder opgemerkt. Denk maar aan den boer van Härkämäki, die voor een vroom man doorgaat. Den heelen langen lieven dag is de kerel stomdronken, en hij heeft een kop als een rooie kool. Wanneer hij zijn kamertje verlaat, waar hij met z'n postilje en psalmboek gezeten heeft, dan gaat het regelrecht naar de kast, en dan neemt hij er eentje, en dan neemt hij er nog eentje! En dan wandelt meneer naar den stal, waar de knecht er van langs krijgt en een preek moet aanhooren, die lang niet mis is. Maar zelfs aan de strafste preek komt een eind; ten laatste trekt de boer de deur achter zich dicht en nu moet de melkmeid er aan gelooven. Ja ja. Eindelijk is de oude uitgepreekt, en van den stal gaat het naar de huiskamer. Nu begint hij pas goed; hij leest zijn vrouw en dochter de les, dat de stukken eraf vliegen, en dat duurt wel een paar uur. Z'n vrouw komt af en toe in opstand en dient hem van repleik, maar z'n dochter, dat arme kind, schreit haar oogen rood. Bah, wat een schijnheilig gedoe. Eindelijk krijgt hij een droge keel van al z'n gepreek, en vlucht hij terug naar z'n kamer, waar hij achter de kastdeur z'n keel danig smeert. Dan neemt hij z'n psalmboek en zingt met bibberende lippen den eenen psalm na den anderen. Zoo gaat het de heele week door, tot hij 's Zondags, met hoog opgericht hoofd, naar de kerk tijgt, met vrouw en dochter en knecht en meid, z'n platten hoed op z'n kop, den jaskraag opgeslagen. Daar zit hij in de kerkbank en knijpt de lippen stijf oopen en verdraait

z'n oogen, dat het wit te zien komt en kucht vroom en schraapt z'n keel, zit daar trotsch en rustig en ernstig. Ja ja. Maar nou komt hij uit de kerk, nou staat hij op het eigen erf, en daar gaat het met een vaart regelrecht naar de kast. Met de grootste aandacht schenkt hij zich in en proeft en proeft, hij, die een van de steunpilaren der maatschappij is — en zoo zou het Simeon ook vergaan, geloof ik, als hij in Härkämäki's plaats was. — Wel heeft de Heilige Geest in den loop der jaren in het voordeel van onzen broeder gewerkt, dat kan niet ontkend worden, ook al klappert hij dikwijls onnoodig met de vleugelen zijner ziel. Ja ja, maar in vele opzichten is hij een volmaakt wereldsch mensch, een even groot zondaar als ik en vele anderen, en haalt hij streken uit, waarvoor maar één straf op z'n plaats is: een stevig pak ransel. En nu heeft hij het er al heel slecht afgebracht. Gehoorzamend aan de inblazingen des duivels, zette hij de heele karrevracht in drank om, zonder de feesttractatie voor ons mee te brengen. Ha, we zullen de tanden oopen moeten bijten. Maak dat je wegkomt, uit mijn oogen — als ik hem te pakken krijg zal ik hem een pak slaag geven, dat het tot ver in den omtrek te hooren is."

Aldus ontlastte Juhani zijn gemoed, waarna hij zich op de brits terug liet glijden en in slaap viel. De anderen volgden zijn voorbeeld en sliepen tot den volgenden morgen.

Van Simeon hoorden en zagen ze niemendal. Langzamerhand begonnen ze zich ongerust over hem te maken, vooral toen ze van Eero vernamen, hoe het met den voortvluchtige gesteld was op het oogenblik, dat hij van den wagen sprong. Nadat zijn verbittering eenigszins geweken was, vertelde hij in welken toestand Simeon verkeerde toen ze uit de stad terugkwamen. Herhaaldelijk praatte hij over kleine wezentjes, zoo groot als z'n duim, die om hem heen zweefden, naar hij zei. Dit bracht een haastige verandering teweeg in de gemoedsgesteldheid der broeders. Met bezwaard hart trok Juhani er op uit, den verlorene te zoeken. Hij doorkruiste het bosch in alle richtingen en riep luide den naam van zijn broeder. Onderweg kwam hij Fnösk-Matti tegen, die met een bijl over den schouder op zoek was naar zwammen en tondel, waarvan hij al een heelen

voorraad verzameld had. Matti vertelde dat hij den vorigen nacht een jammerlijk klagend, keffend geluid had gehoord, diep in het bosch, dat hem nu bij nader inzien deed denken aan de stem van Simeon. Het gaf Juhani een steek in het hart; droevig te moede keerde hij naar huis terug en schreide heete tranen over zijn armen broeder. Nu besloten ze met vereende krachten te gaan zoeken. Ieder zou een kant uitgaan; wie den vluchteling vond, moest hem meenemen naar huis en daarna den top van den Impivaara beklimmen, waar hij door middel van den walddhoorn den anderen van zijn vondst kond zou doen. Eero haalde den reusachtigen jachthoorn te voorschijn. Deze was twee el lang; het geluid was ver, heel ver in wijden omtrek te hooren. Hij liet den walddhoorn bij den wolvenkuil in de beek zakken, zoodat het hout kon uitzetten.

Den volgenden morgen gingen ze vroeg op stap. Als de spaken van een wiel namen ze hun weg het bosch in, met het huis als as. Onafgebroken klonk hun roepen, de eene kreet volgde op de andere; trouw kaatste de echo het geluid terug en joeg het voort door het onmetelijke woud. Al verder en verder klonken de stemmen, al wijder werd de ring getrokken, welks cirkel te volgen was wanneer je boven op den top van den Impivaara stond en de eene roepende stem met de volgende verbond. Steeds verder liepen de broeders, ieder in de eigen richting. Er was weinig wind, het weer was mooi en de Septemberzon verspreidde een milde warmte. — Scherp kraakten de takken onder Juhani's voeten, terwijl hij hoogte na hoogte besteeg, luide roepend over het heuvelige land. Doch het antwoord, waar hij ingespannen naar luisterde, bereikte zijn oor niet. Eindelijk, eindelijk hoorde hij een zwak, heesch geluid. Het scheen uit een spelonk tusschen twee met mos begroeide rotsen te komen. Zoo snel zijn voeten hem wilden dragen spoedde Juhani zich naar de plaats, vanwaar het uiterst zwakke gerucht tot hem op klonk. Daar vond hij den lang gezochte onder een zwaren den, in jammerlijken staat. Bleek als een geest zat Simeon tegen den stam geleund, de armen over de borst gekruist, de oogen wijd open, groot en rond als van een uil. Wild stonden zijn haren overeind. Daar zat hij, met zwaaiend bovenlijf, terwijl onafgebroken een

psalm hem over de lippen vloeide. Juhani vroeg hem hoe hij het maakte, maar toen hij slechts onsamenhangende, zonderlinge antwoorden kreeg, haastte hij zich met zijn kostelijken last naar huis. Nadat hij zijn broeder op de slaapbank gelegd had, sloot hij de deur zorgvuldig en beklom met snelle voeten den Impivaara, den waldhoorn in de hand. Vredig, in grijs-blauwig waas lagen rondom de uitgestrekte wouden aan zijn voeten, de in het Westen ondergaande zon kleurde de kruinen der dennen met warm rossen gloed. Thans zette Juhani den waldhoorn aan de lippen, maar geen schallend geluid weerklonk. Nog eens weer blies hij, doch wederom vergeefs. Nu haalde hij diep adem en vulde zijn longen met lucht, bol spanden zich zijn wangen. Voor de derde maal zette hij den jachthoorn aan den mond, en nu weerklonk een luid en sonoor gebrul. In wijde golven droeg de aether het geluid voort, de echo gaf het door en voerde het terug, en spoedig klonken uit Oost en West, uit Zuid en Noord blijde kreten.

Een tijd later keerden de broeders naar huis terug, de een na den ander. Ten laatste stonden ze allen rondom Simeon en keken vol medelijden op hem neer. Hij kwam overeind op zijn brits en zag hen op zijn beurt ernstig aan.

„Simeon, broeder!” zei Juhani.

„Hoe is het met je,” vroeg Tuomas.

„Ken je me nog?” vroeg Timo. — „Geen woord, geen woord! Ken je me nog?”

„Ja, ik ken je wel,” zuchtte Simeon zwak.

„Wie ben ik dan?”

„Hè, jij bent Jukola-Timo. Natuurlijk ken ik je.”

„Goed zoo. Ik ben Timo, je eigen broer. Jongens, het gevaar is niet zoo heel groot.”

„Vreeselijk en groot is de dag, die aanbreekt; zijn naam is Dag des Oordeels.”

„Waarom doe je die voorspelling?” kwam Aapo.

„Naar zijn woorden.”

„Naar wiens woorden?” vroeg Juhani.

„Van hem, van mijn makker op reis.”

„Bedoel je mij?”

„Nee Eero, jou bedoel ik niet. Ik bedoel het afschuwelijke

wezen, dat mij geleid heeft. Ach, mijn broeders! Ik kan jullie dingen vertellen, die je de haren te berge doen rijzen. Maar geef mij eerst een kleine hartversterking, dat zal de laatste zijn, die ik in mijn zondige leven door mijn keel giet."

"Neem een slok, schepsel Gods," sprak Juhani, "hier broer."

"Dank je, dank je! — Nu zal ik trachten jullie verslag uit te brengen van wat ik gezien en gehoord heb. Als waarschuwing voor ons allen. Luister naar mij: ik heb *hem* gezien!"

"Wien in 's hemelsnaam heb je gezien?"

"De meester in eigen persoon, Lucifer!"

"Och wat," meende Aapo, "dat verbeeld je je maar. Je hebt hem in je slaap gezien of toen je dronken was."

"Nee, waarachtig, ik heb hem gezien!"

"Hoe zag hij er dan uit?" vroeg Timo.

"Zoo dom als iets. Maar achter hem kwispelde een staart."

"Is hij groot?"

"Hij is van mijn grootte, maar hij kan iedere vermomming aannemen, die hij wenscht. Toen hij zich voor de eerste maal openbaarde, verscheen hij mij als een stormwind, die door het lage hout voer, waarin ik mij verborgen had. 'Wie is daar?' schreeuwde ik. 'Een vriend,' was het antwoord. Hij nam mij bij de hand en vroeg me, hem te volgen. Ik ging met hem mee, want ik durfde me niet verzetten. Het leek me het beste, hem te gehoorzamen. Samen loopen wij langs een steenigen weg, waar aan weerszijden distelen groeien, en hij verandert telkens van gestalte. Nu rent hij voor me uit als een miauwende kat, die zich voortdurend omkeert en me pal in de oogen kijkt. Dan ineens is hij een man, zoo groot, zoo groot, dat zijn hoofd tot in de wolken rijkt. Van bovenaf roept hij: 'Zie je me? Zie je m'n hoofd?' En ik, die voortdurend probeer het hem naar den zin te maken, bewonder zijn lengte en antwoord, dat ik nauwelijks zijn voorhoofd kan zien. Zijn mond gaat wijd open in een schaterenden lach en hij kijkt me scherp aan. Allerlei kunsten haalt hij uit, en ten laatste voert hij me aan de hand op een hoogen berg. Daar bukt hij zich en zegt: 'Klim op m'n rug.' Ik word bang, maar durf me niet verzetten. Dus kroop ik voorzichtig op zijn rug. Ik

vroeg alleen: ‚Waar gaan we naar toe?’ En ik kreeg ten antwoord: ‚Naar boven gaan we.’ En daar begint hij te zuchten en te hijgen en te zweeten en z'n lichaam in allerlei bochten te wringen, en ik, stakker, zwaai heen en weer, net als die aap op den rug van dien hond op de markt in Tavastehus een dag of wat geleden. Maar op het laatst groeien er twee bont gekleurde vleugels uit zijn schouderbladen, hij klappert er eenige keeren mee voor wij opstijgen naar den hemel, naar de maan, die als de bodem van een koperen ketel boven ons stond te glanzen. Daarheen ging het in duizelingwekkende vaart, en de aarde zonk onder ons weg. Ten laatste kwamen we aan de maan, die een groot, rond, lichtend eiland is, midden in de lucht, precies zooals onze blinde oom het beschreef. Vandaar zag ik wonderen en mirakelen, wonderen en mirakelen! Mijn zondige tong kan niet beschrijven, wat ik zag.”

„Probeer het,” verzocht Timo.

„Vertel het zoo goed je kunt, broeder,” kwam ook Juhani.

„Ook al zullen menschenwoorden hier te kort schieten.”

„Ik zal het probeeren! — Ja, wij kwamen op de maan, en Satan bracht me tot aan den uitersten rand van een hooge rots, waarop een nog hoogere toren stond, opgetrokken van leer, van zoolleer. We klommen op den toren. Hij eerst, ik achter hem aan. Langen tijd klauterden we de treden op, die in een spiraal omhoog wonden. Ten slotte stonden we op den buitensten trans van den toren van zoolleer, vanwaar ik vele landen en zeeën kon zien; ik zag groote steden met vreemde gebouwen diep beneden ons, ik schepte moed en gaf Satan een por in de zijde en vroeg hem: ‚Wat is dat daar onder ons?’ Hij werd kwaad en viel uit, terwijl hij me woedend aankeek: ‚Sacramentsche aap van een jongen, wat heb ik met je te maken? Daar beneden ons is de aarde, waar we vandaan komen. Kijk en leer.’ Dat kreeg ik ten antwoord, en zuchtend begon ik alles daar omlaag te bekijken en te bestudeeren. En ik zag den heelen ring der aarde. Ik zag het Engelsche rijk, ik zag Turkije, de stad Parijs en Amerika. Daarna zag ik, hoe de Turk zich van zijn zetel verhief en hoe hij alles op de gruwelijkste wijze verwoestte; en na hem kwam de groote, met horens versierde mammon, die de menschen

voor zich uitjoeg als de wolf een kudde schapen. Zoo joeg hij ze voort, en ten slotte dreef hij ze in den dood, de heele wereld en Amerika. Dat zag ik, en weer vroeg ik Satan, terwijl ik hem een por in z'n zij gaf: „Is de wereld, waar ik thuis hoor, nu verwoest?” Driftig antwoordde hij me: „Sacramentsche aap van een jongen, wat heb ik met je te maken? Dit alles is een voorteecken van iets, wat spoedig zal gebeuren. Kijk en leer.’ Ik zuchtte diep en ging voort, te kijken en te studeeren. „Maar mag ik nog één ding vragen,’ zei ik bedeesd. „Wanneer zal dit in vervulling gaan?” Onder woedend gebrul antwoordde hij: „Op hetzelfde oogenblik, dat de lederen bazuinen gestoken worden vanaf de transen van dezen toren.’ En daarop floot hij. Ach, als ik het toch maar vertellen kon!”

„Probeer het, het gaat wel,” moedigde Juhani hem aan.

„Wat een wonderen en mirakelen heb jij gezien! Dat moet iets beteekenen, dat is een waarschuwing voor ons, onze ondergang is nabij! Gods straf zal ons treffen, ook al vergaat de wereld niet. Wat is dat nou voor werk, rond te wandelen op de maan, in gezelschap van den duivel in eigen persoon!”

„En op een toren van leer, van zoolleer te staan!” vulde Simeon aan.

„Ja, op een toren van zoolleer. Wat lijkt het wel!”

„Op een toren van zoolleer,” kwam ook Timo.

„Ja, op een toren van zoolleer. Ach, Simeon, vertel ons alles. Ook al loopen koude rillingen me langs den rug, toch zal een dergelijke tuchtiging mijn zondige hart goed doen. Het is zoo verhard en verdord, dat nauwelijks iets anders dan de knots der hel er meer vat op heeft, of de vurige hamer van den hemel. Laat het donderen en regenen, broeder, laat het schorpioenen regenen, dat hebben we noodig. Ja, en hoe ging het toen verder?”

„Luister: Satan fluit; hij fluit, en uit den muur komen twee leeren bazuinen, zooals hij voorspeld had, twee afgrijselijke bazuinen, die loeien en brullen gelijk wilde leeuwen en die rook spuwen en zwaveldamp. Al spoedig beginnen we, Satan en ik, te hoesten en onze keel te schrapen; we houden de handen voor onze ooren wanneer de bazuinen klinken. Het geweld neemt toe en de toren schudt

op zijn grondvesten. De sterke toren van zooller beeft en trilt en stort ten laatste onder donderend gekraak ineem, en wij vallen mee omlaag en worden in allemaal leeren riemen gewikkeld. Waar Satan gebleven is, weet ik niet. Maar ik viel met m'n hoofd naar beneden van de rots, en van den buitensten rand van de maan. En nu daalde ik verder al zwevend naar de aarde op een strook leer van een paar el breedte. Maar het leer, dat van de maan was, werd door de maan aangetrokken — alzo verdeelden we ons. En naarmate de zwaarte van mijn lichaam den weerstand van het leer overwon, daalde ik verder, maar langzaam, alsof ik op den rug van een oude kraai zat. Dat was voor mij een groot geluk, want zonder het stuk leer of zonder mijn luchtschip zou ik op de rotsen te pletter gevallen zijn, ik zou tot moes zijn geslagen, nu ik me niet langer kon vastklemmen aan de vleugels van Satan. Langzaam, langzaam ging het naar de dierbare aarde, en eindelijk belandde ik aan den voet van een den, vlak bij de plaats vanwaar ik met Satan was uitgegaan. Ik hield het stuk leer nog in de hand, en daarop stond met roode letters: „Aan de broeders van Jukola, met hartelijke groeten. Wanneer zich hoog aan den hemelrand een vurig merk als van een brandenden adelaarsstaart afteekent, weet dan: de dag is nabij, dat dit alles in vervulling zal gaan.” Aldus stond te lezen op het stuk leer, dat ik uit mijn handen liet vallen en dat daarna wegzweefde naar de maan. En dat was mijn reis. Even duister als waar verteld.”

„Wonderlijk,” vond Juhani, „merkwaardig en tevens ontzettend.”

„Maar in ieder geval heb je onderweg leeren lezen,” kwam Timo.

„Dat moet je niet denken; ik ben net zoo dom als te voren.”

„Misschien kan je het toch wel. Hier is mijn a-b-c-boek. Probeer maar.”

„O nee. Het is alles Hebreeuwsch en Russisch voor me. Toen wist ik door de influisteringen van den Geest veel, wat nu duister voor me is. En ik ben weer dezelfde elendige, groote zondaar! Het draait me alles in m'n hoofd,

het draait me alles voor de oogen, sedert ik Lucifer heb gezien. O o, wat was hij vreeselijk!"

"Arme jongens, die we zijn!"

"Ja, Juhani, zeg dat wel. Het duizelt me, het duizelt me voor m'n oogen, het duizelt me!"

"Bid tot God, broeder. Bid tot God!"

"Laat ons allen samen bidden. Ik heb Lucifers ontzaglijke kracht gezien. Laat ons bidden."

"Vooruit, als het dan moet. We kunnen het probeeren."

"Het is ontzettend, o o!"

"Schrei niet, Juhani," troostte Timo.

"Indien ik kon, zou ik bloed weenen. Wij hebben geleefd als honden en zwijnen, we hebben brandewijn gezopen als Turken en Mohammedanen. Maar nu zal het uit zijn, nu zullen we ons leven beteren; anders treft de woede van den hemel ons gelijk een zwaar rotsblok, dat ons neerduwt in de hel. Ja ja, wij zijn gewaarschuwd door wonderen en profetieën — wanneer wij niet tot bezinning komen voor het te laat is, zal het ons schrikkelijk vergaan."

"Ja, er staan ons booze dingen te wachten," kwam Lauri.

"Ook ik heb jullie iets te vertellen. Terwijl jullie met het balspel bezig waart, ging ik het bosch in en zocht er zwammen, en toen ik op den bergrug in slaap viel, had ik een zonderlingen droom. Ik zag jullie als het ware vanuit den top van een hoogen den als gekken achter den bal aanhollen. Langs koppen van pas gedooide ossen draafden jullie. En met wien denk je? Met onzen eigen boosaardigen prost. Maar hoe ging het verder? Ten laatste merkte de prost, dat de bal geen gewone bal was, maar het a-b-c-boek in rooden band. Woedend werd hij en terwijl hij zijn zwaard trok, riep hij uit: 'Iijaa, iijaa.' En meteen daarop barstte er een vreeselijk onweer los en jullie werden weggezogen van de aarde, als speelgoed voor den wind. Zoo droomde ik, en die droom beteekent iets."

"Vast en zeker voorspelt die droom verschrikkelijke dingen, die ons te wachten staan. Dat kun je gerust aannemen. Van twee kanten zijn we gewaarschuwd. Wanneer we ons thans niet in acht nemen, dan zal het spoedig vuur, pek en steenen op onze hoofden regenen, zooals vroeger over de steden Sodom en Gomorrha."

„We moeten ons niet al te bang laten maken,” meende Aapo.

„Ik wil niet beweren dat ik heelemaal begrijp, hoe het in mekaar zit,” kwam Tuomas, „maar misschien is alles, wat Simeon gezien heeft, een gevolg van zijn roes.”

„Hoe kun je zoo praten,” verweet Juhani. „Wil je de wonderen van den hemel te niet doen?”

„Tracht niet, Gods werken en daden te verklaren,” vermaande Timo.

„Ach, ik ben op de maan geweest en ik heb Lucifer gezien,” zuchtte Simeon. „Nog beeft mijn ziel. Wee over U, wee over ons allen!”

„Wat een ellende! Neem nog een borrel en ga dan naar bed,” stelde Tuomas voor.

„Ja, dat zou misschien niet kwaad zijn!”

„De brandewijn is op,” verklaarde Timo.

„Hm, dat verandert.”

„Geprezen zij God, dat het vergif ten einde is. Moge er nimmermeer een druppel over mijn lippen komen. Dat belooft ik, dat zweer ik!” stamelde Simeon.

„Vervloekt zij die helledrank!”

„Misschien hebben we er verkeerd aan gedaan, brandewijn te stoken.”

„Wie zijn met dat plan voor den dag gekomen, Juhani en Timo? Wie?”

„Het smaakte jou anders ook niet slecht, broeder Aapo,” verdedigde Juhani zich. „Trouwens, gedane zaken nemen geen keer. Het wordt er niet beter van of jij nu al met verwijten aankomt. Ja ja, we moeten niet terugzien op wat achter ons ligt, maar laten we van nu af een anderen weg inslaan — ik ga naar de beek, en met mijn bijl sla ik de koperen pan in stukken, en de hut zal ik met den grond gelijk maken.”

„Doe dat, broeder, de hemelen zullen zich verheugen.”

„Waarom dingen vernielen, die we verkoopen kunnen,” meende Aapo.

„Bedenk toch welk een ongeluk het dengene zou kunnen brengen, wien ik de pan verkocht,” verzette Juhani zich.

„Ook hij zou er door aan den rand van het verderf gebracht kunnen worden. En die zonde wil ik niet op mijn geweten

hebben, wanneer ik eenmaal voor den rechterstoel van den Heer zal treden — ja, nu ga ik, en sla de pan in duizend stukken.”

„We verkoopen ze aan den staat, die er munten van slaat.”

„Dat kan toch wel, al is de pan kapot. Hier heb ik mijn bijl, neem jij de jouwe ook, Timo, en ga mee naar den wolfskuil. En morgen is het Zondag, dan gaan we naar de kerk. Naar de kerk gaan we; we zullen onze knieën buigen en bidden voor het heil onzer arme zielen. Naar de kerk, mannen, allemaal, anders haalt de duivel ons. Kom mee, Timo.”

Juhani en Timo gingen naar de beek, waar ze alras de brandewijnpan tot een vormelooze massa ineengeslagen hadden. De hut braken ze af. Des nachts sliepen allen den slaap des rechtvaardigen; den volgenden ochtend waren ze vroeg op de been en maakten zich gereed om ter kerke te gaan. Ze begaven zich op weg. Aapo met het oude psalmboek van hun vader onder den arm. Simeon droeg „De stem eens roependen,” en Juhani en Timo hadden hun a-b-c-boek meegenomen.

„Hoe meer ik den tempel des Heeren nader, des te meer verstilt de storm in mijn binnenste, des te rustiger klopt mijn hart,” zeide Simeon. „Wijze mannen bewandelen den weg der vroomheid. Doch domheid en verblindheid wentelen zich in het vuil der zonde. O! wanneer ik er aan terugdenk, lijkt de rampzalige tocht naar de stad me een alles verschroeiende hel, waarin de blauwe vlammen van den brandewijn een valsch licht verspreiden.”

„Daarom, broeder, moet je nooit meer zoiets doen,” raadde Timo. „Is me dat een manier? Je dag en nacht vol te laten loopen met duren brandewijn, en koffie te drinken als een rijk heer! Nou ja, het is niet als verwijt bedoeld, ik wil je alleen maar waarschuwen.”

„Ik heb verkeerd gedaan, en wij allen hebben verkeerd gehandeld, toen we brandewijn zijn gaan stoken en ons dag aan dag bedronken. Maar nu nemen we eendrachtig het besluit, voor altijd den drank te schuwen; — den drank, die menschen tot beesten maakt.”

„Tot zwijnen! Tot nog minder dan grommende, knorrende zwijnen,” kwam Juhani.

„Laat ons daarom den brandewijn vaarwel zeggen, met de bede, ons in 's hemelsnaam voor eeuwig te verlaten. Aapo — vertel jij ons nu de sage van het zwijn in het kot, zooals we die vroeger van onzen blinden oom hebben gehoord. Vertel ze ons, terwijl we onzen weg kerkwaarts vervolgen.”

„Graag, Juhani. En dat deze geschiedenis ons voor altijd een heilzamen afschuw inboezeme voor den drank en zijn gevolgen!”

En Aapo vertelde:

Het was een Zondagochtend. Een knorrend zwijn lag behaaglijk in zijn vuil in het zomersche zonnetje en keek naar de kerkgangers, die voorbij kwamen. Met een door jaloezie verscheurd hart zag het op naar de edele en schoone gestalten der menschen, zich maar al te zeer bewust van zijn eigen borstelige verschijning. Om het voorhoofd van vele der voorbijgangers lag als het ware een verheerlijkte glans, die het zwijn tot diep in de ziel trof, en het voelde bitteren toorn in zich opkomen jegens God, die hem niet ook als mensch geschapen had. Toen het eindelijk genoeg in zichzelf gemopperd had, strekte het de beenen uit, sloot de oogen en viel in slaap. Wakker wordend, zag het een makker naast zich liggen. Een dronken vent, die in zijn roes in den greppel gevallen was en nu bijna stikte in de modder. Het zwijn bemerkte het gevaar, waarin zijn nieuwe kameraad verkeerde, pakte hem met zijn slag tanden in den kraag en sleurde hem op het droge. Toen het deze daad van barmhartigheid had verricht, bekeek het den man eens nauwkeuriger. Het glimlachte en zei: „Arm, ellendig schepsel. Je bent zóó leelijk, dat ik niet naar je kijken kan.” Zoo sprak het zwijn, keerde zich knorrend om en begon in den grond te wroeten.

„Een prachtige geschiedenis,” meende Juhani; „kijk, in die richting ligt de Jukola-hoeve, het is maar goed dat onze weg niet dien kant uit gaat. Evenals het een geluk is, dat we het dorp Toukola niet aandoen en dat onze vijanden

ons pad niet zullen kruisen. Ik ben bang dat ik ze, indien we ze mochten tegenkomen en ze het zouden wagen, ons voor den gek te houden, naar de keel zou vliegen. Ik ben nog niet vergeten, hoe ze me toegetakeld hebben, en evenmin ben ik mijn eigen belofte van wraak vergeten.”

„Twee dingen zijn er, die ik niet vergeten ben,” zei Tuomas.

„Laat ons vergeten en vergeven,” vermeende Simeon.

„Graag, wat mij betreft; als ze zich vernederen willen en mij vergiffenis komen vragen en erkennen, dat ze verkeerd gehandeld hebben — dan zal ik alles met genoegen vergeten. Ik zal ze zelfs, met tranen in de oogen, de hand reiken. Maar zoolang ze hun hoofden niet buigen, doch mij daarentegen op allerlei manieren telkens weer dwars zitten, bijt ik de tanden open en bal ik de vuisten.”

Ondertusschen waren ze de Tammisto-hoeve genaderd. Daar stonden vele menschen op het erf, mannen en vrouwen; reeds van een afstand hoorden ze een eentonig stem, die steeds weer herhaalde: „Wie biedt? Wie biedt?” Het was een gedwongen verkooping, welke door den commissaris zelf geleid werd. Hij zat naast de stoep aan een kleine tafel en noteerde de namen van de koopers en den prijs, die de dingen oprachten. Thans was de beurt aan het vee. Verbluft bleven de broeders staan, niet begrijpend waarom men dergelijke dingen juist op Zondag deed. Maar in hun dronkenschap, die den tijd vleugelen verleent, hadden ze zich op den Impivaara in de dagen vergist. Nu was het Maandag, de eerste werkdag van de week, en volstrekt geen Zondag zooals ze dachten.

Hun oogen zochten Kyösti, hun trouwen vriend. Hij was er echter niet. In diep gepeins verzonken, liep hij over de akkers. Ten laatste vroeg Juhani aan enkele mannen, die vlak bij hen stonden, hoe ze het durfden wagen, op Zondag een verkooping te houden, op den heiligen sabbat des Heeren? De mannen begonnen te lachen en deze, in de oogen der broeders misplaatste vroolijkheid, deelde zich aan alle aanwezigen mede. Verlegen en zwijgend stonden ze daar, blozend, zich verwonderend over het lachen der anderen. Daar naderde een troepje Toukola-

jongens, die den gek met hen staken en hen bespotten en vroegen, of ze op den Impivaara een nieuwen kalender hadden ingevoerd, en hoe ze den achtsten dag van de week noemden. De broeders hoorden die spottende woorden en machtig laaide de woede in hen op. Als losgelaten hofhonden wierpen ze zich op de Toukola-jongens, een ontzettende vechtpartij ontstond op het erf van Tammisto. Simeon echter bemoeide er zich niet mee. Ze hadden hem de boeken in bewaring gegeven, waarop hij angstvallig paste. Met verschrikte oogen, hevig verontrust, volgde hij de wisselende kansen van den strijd. Maar toen hij zag hoe Aapo het te kwaad kreeg onder de knuisten van drie sterke Toukola-jongens, — toen hij, met pijn in het hart, zag hoe zijn arme broeder bleek werd en hoe hij met strakke oogen en wezenloozen blik naar de toppen der boomen staarde, terwijl het slagen regende op zijn hoofd en lichaam, toen legde Simeon de boeken op een steen en snelde Aapo te hulp, en zoo werd ook hij in het gevecht betrokken. De afslager trachtte in het eerst olie te gieten op de woedende baren, doch toen hij zag dat zijn pogingen vergeefsch waren, trok hij zich bijtijds terug en bracht hij zichzelf en zijn zaken in veiligheid, zich verwonderend over de geweldige kracht der broeders. Zulk een ontzettende kracht, zulk een snelheid van beweging hadden de broeders nog nimmer ontplooid. Een gevoel van wraak, dat langen tijd in hen had gesluimerd, had ten laatste een uitweg gevonden, hun woede groeide aan tot een storm, de kracht hunner vuisten was ongehoord. Bleek en bevend vluchtten de vrouwen van het erf, sommigen met een angstig schreiend kind aan de hand. Het vee holde alle kanten uit, zoowel de overmoedige ossen als de rustige, verstandige koeien. De lucht weergalmde van kreten en vloeken, toen de Jukola-jongens er op los sloegen en de Toukola-troep, bijgestaan door hun vrienden, hen op hun beurt te lijf ging. Aschgrauw in het gezicht, met opeen geklemde tanden, raasde Juhani temidden van zijn vijanden. Hij sloeg naar links, hij sloeg naar rechts, de onderkaak naar voren geschoven. De zwaar gebouwde Tuomas geleek een rots, die zich langzaam een weg baande door de vechtenden, en waar zijn vuist neerkwam, daar ging een man tegen den grond, ja, soms zelfs twee. Timo deed

als de houthakker in het bosch, zijn bruine, ruwe wangen waren rood van woede. Ook met Eero viel niet te spotten. Weliswaar rolde hij herhaaldelijk den anderen voor de voeten, maar steeds weer wist hij op de been te komen, ook al lag hij heelemaal onder, en zijn slagen kwamen neer als de vonkenregen van een raket. Het wildste van allen ging Lauri te keer. Bleek als een engel des doods raasde en tierde hij, en alles, wat hem in den weg kwam, sloeg op de vlucht of viel terneer.

Verschrikt en ontgaan zagen de menschen dezen strijd aan. Overal ontwaarde men gruwelijk bleeke gezichten, trillende neusvleugels, bloedige voorhoofden, neuzen vol aarde. Men zag het sombere vuur der wrake in de oogen; oogen, die zich slechts vastzogen aan het doel, zonder er rekening mee te houden, of ze zelf getroffen werden door een regen van vuur en zwavel. Dit alles zagen de menschen, die in wijden kring om de vechtenden heen stonden, zij hoorden een gorgelend gesteun en een gebrul, even onheilspellend als het dreigende huilen der wolven op een herfstnacht, wanneer zij hun moorddadige aanvallen doen in het zwarte, duistere woud. Aldus woedde de slag op het erf der Tammisto-hoeve — steeds feller en feller werd de strijd. Hier en daar lag een man, badend in zijn bloed. Ook de broeders bloedden uit talrijke wonden, want de Toukola-jongens hadden hun messen getrokken. De broeders echter hadden hun messen niet bij zich — zij immers waren op weg naar den tempel des Heeren. Nu ze het warme bloed voelden vloeien, grepen ze stokken en knuppels van den houtstapel en braken palen los uit de omheining, als waanzinnig vooruitstormend. Al spoedig bekwamen hun tegenstanders hen met dezelfde wapenen, — het scheen ongewis, wie zou winnen. Zelfs al vochten de broeders nog zoo dapper, zoo vochten ze toch tegen een veelvoudige overmacht, die met de kracht der wanhoop van zich afsloeg.

Daar naderde een man, die in een oogenblik de schaal in het voordeel der broeders deed overslaan. Onder onheilspellend gebrul kwam de zwaar gebouwde Kyösti van Tammisto dwars over de akkers aanrennen. Met een stevige knots in de vuist, de haren recht overeind staand, wierp hij zich temidden der vechtenden. Hij viel de Toukola-

horde in den rug aan, en bracht wanorde in hun gelederen. Hij schreeuwde en rolde als een waanzinnige met de oogen, hij sloeg er op los als iemand, die niet bij zijn verstand is. De broeders van hun kant verdubbelden de kracht hunner slagen, zoodat ten laatste de vijand de vlucht nam, met achterlating van degenen, die op den grond lagen.

Nu spoedden ook de broeders zich weg, Kyösti toeroepend hen te volgen. Maar hij hoorde hen niet, wild woedde hij als razend rond op het erf onder luid getier, schrikkelijk was hij om aan te zien. De broeders echter haastten zich voort langs den stoffigen landweg en toen zij aan een houten vlonder over een greppel kwamen, hoorden ze Kyösti's stem achter zich. Ze bleven staan en keerden zich om en zagen den razende naderbij komen met een knots over den schouder. Brullend zwaaide hij met zijn arm, een oogenblik later stond Kyösti voor hen, zweetend en proestend en hijgend. Niemand kon uit zijn onsamenhangende woorden wijs worden; telkens stiet hij een lang aangehouden *ül-mölä!* uit. De broeders vroegen hem, mee te gaan naar den *Impivaara*, en zich nooit meer te wagen in den muil van den leeuw. Maar hij bleef staan, in zichzelf pratend, maaiend met de armen. Plotseling wierp hij hen een woedenden blik toe: „Ga nu naar huis!” viel hij uit. Daarop wendde hij zich om, waarna de broeders hun weg vervolgden.

Doch even later klonk opnieuw Kyösti's brommende stem en toen ze omkeken, zagen ze hem midden op den weg staan; hoofdschuddend strekte hij de hand uit en riep luidkeels: „Ga nu naar huis! Ga nu naar huis!” Zwijgend liepen de broeders voort, de meesten hunner met groote builen op het hoofd en bloedende wonden aan armen en handen. Strak voor zich uitziend, somber van zin, haastten ze zich verder. — Zoo was het einde van den slag op *Tammisto*, waarvan velen in bewusteloozen toestand werden weggedragen en velen wonden mee naar huis namen, die littekens voor het leven nalieten.